

A véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi korlátai 2006-ban

(avagy alkotmányos cselekmény–e a közterületen való vazelés?)

A szeptemberi és októberi politikai forrongás véleményem szerint kettős szerepet ró a budapesti ügyvéd társadalomra: Egyfelől óriási a felelősségünk abban, hogy megpróbáljuk védelmezni hangsúlyozott politikai függetlenségünket, mint ügyvéd, másfelől ismét úgy tűnik, hogy az ügyvédség lett az alkotmányvédelem első bástyája.

Az utóbbi időben ismét a viták középpontjába kerülnek olyan mára kiforrottnak hitt alapjogok, mint a gyülekezési jog, és a véleménynyilvánítás joga, vagy az egyes alkotmányos intézmények hatáskörének kérdése.

Abban a reményben, hogy cikkem nagy visszhangot kelt, szeretném a kollégákat megismertetni egy első pillantásra banálisnak tűnő (képzeletbeli?)jogesettel, amely azonban igen messzire mutat abból a szempontból, hogy állunk az alapjogok védelmével 2006 végén a Magyar Köztársaságban.

Előre kell bocsátanom, hogy igen ritkán gyakorolom védői hivatásomat. Ezt rendkívüli módon szégyellem, mivel egyetértek azzal a nézettel, hogy csak a védőügyvéd nevezheti igazán „ügyvédnek” magát. Sok kollégámhoz hasonlóan én is külön díjat fizetek azért, hogy ne kerüljek kirendelésre védőként.

Tegyük fel tehát, hogy a történet úgy kezdődne, hogy néhány nappal a Televízió székházának ostroma után egy rendőr ismerősöm telefonon arra kért, fogadjak el egy védői kirendelést egy garázdasági ügyben, mert rengeteg bírósági előállítást kell végezniük, és már nem találnak ügyvédet, aki péntek délután vállalná a kötelező védelmet. Amikor meghallgattam, mivel is vádolják leendő védencemet, úgy határoztam, az ügy mégis az „én asztalom” és sietve vállaltam a védelmet.

Az ügyfelem terhére rótt cselekmény az volt, hogy egy bizonyos nyilvánosságra került miniszterelnöki beszéd felett érzett roppant felháborodásában a Kossuth téren elhelyezett jelképes koporsót (melyen legjobb tudomásom szerint „Kormányzat” felirat volt) levizelt, majd „azt követően megpróbálta felgyújtani azt”.

(A bravúros nyomozás eredményeként sem derült fény arra, a számomra mindmáig antagonistikusnak tűnő ellentmondásra, hogy miként lehetne egyszerre felgyújtani és lepisilni valamit. Míg Ügyfelem az első perctől beismerte, hogy a koporsóra végezte kis dolgát, addig végig arra hivatkozott, hogy eszébe sem jutott volna felgyújtani a koporsót, mivelhogy az levizelt állapotában már nem is éghető. Később kiderült, hogy a Rendőrség számára a „felgyújtás szándéka” abból eredt, hogy ügyfelem zsebében a rabosítás során egy öngyújtót találtak. Igaz, hogy egy csomag cigarettát is...)

Ezen cselekményére tekintettel ügyfeletem csoportosan (!!!) elkövetett garázdaság büntettének alapos gyanújával helyezték előzetes letartóztatásba. (A csoportos elkövetés azért volt érdekes, mert a vád szerint Védencem a cselekményt határozottan egymaga követte el. Később kiderült, hogy a „csoportos” elkövetési módot arra alapozták, hogy abban az időpontban a Kossuth téren „sokan” voltak.)

Tegyük fel persze, hogy az előzetes letartóztatást elrendelő végzés felülbírálatát elvégző másodfokú eljárásban győzött az igazság, de főleg a józan ész, és a végzést a másodfokú tanács hatályon kívül helyezte, és Védencem már szabadlábon védekezik.

Hogyan minősíthetném a (képzeletbeli) védencem cselekményét? Milyen alapon lehetne felépíteni ezen képzeletbeli jogesetben a védelmet az érdemi tárgyalásra?

Mi is követett (követhetett volna el) védencem?

Nos hát csúnya dolgot, az már egyszer biztos. Nem szép a köztéren elvégezni a dolgunkat. Ami azt illeti az ilyen cselekményt régebben büntetni is rendelte a törvény „közterületen vizezés” szabálysértési alakzatában. Ügyfelem cselekménye tehát alkalmas lett volna arra, hogy szabálysértést valósítson meg, ha ez egyébként nyugalmas körülmények között „megy végbe”. Csakhogy Védencem nem hólyagjának feszültségén akart enyhíteni ily módon. (Megjegyzem ez esetben a védelemnek könnyű lett volna a helyzete, hiszen a magyar jogtörténet tanulsága szerint Ügyfelem hivatkozhatott volna arra, hogy „manager tablettát” szedett, mely mentesítő ok lehet.)

Védencem egy bizonyos dolgot kívánt ilyen módon „megjelölni”: a kormányzat jelképes koporsóját.

Kulturált módja ez a véleménynyilvánításnak? Nem! Barbár és elítélendő dolog!

A lényeg viszont nem a módszerben van, hanem abban, hogy ez a cselekmény véleménynyilvánítás volt, ami viszont ebben az országban szabadon gyakorolható.

Védencem nem dobált, nem bántalmazott senkit (különösen nem a rendőrség jelenvolt képviselőit), nem tört be kirakatokat stb.

Védencemet 2006-ban tizenöt évvel az állítólagos „rendszerátalakítás” után, ebben az állítólagos „jogállamban” azért fosztották meg legfontosabb jogától, a személyes szabadságától, mert a maga sajátos módján véleményt formált a kormányzati munkáról.

Ha mindez megtörtént volna, akkor azon a bizonyos pénteki napon az előzetes letartóztatás elrendelésekor sietve összeállított védekezésben próbáltam volna rámutatni, hogy a bíróság előzetes letartóztatást elrendelő végzése túlmutat, a személyes szabadság korlátozásának téves elrendelésén. Az ügyészség és a bíróság az eljárás során a politikai szabadságjogok egyik legfontosabbikát, a véleménynyilvánítás szabadságát tiporta meg.

Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.

A véleménynyilvánítás politikai szabadságjogát számos Alkotmánybírósági határozat, és eseti döntés értelmezte. Az 1989-es alkotmánymódosítás indoklása szerint a véleménynyilvánítás szabadsága magába foglalja, hogy bárki gondolatainak és meggyőződésének megfelelően véleményt formálhat a külvilág történéseiről és ennek megfelelően keretet is adhat, ez a keret pedig magába foglalja a kifejezés szabadságát is, még akkor is, ha az a finom modor határait átlépi.

Nyilvánvaló volt, hogy a jelen eset nem vonható egy kalap alá a nemzeti jelképek megsértésének törvényi tényállásával, és az ahhoz kapcsolódó értelmezési gyakorlattal, azonban az is nyilvánvaló volt, hogy védencem politikai véleményét egy jelképes tárggyal kapcsolatban fejezte ki ezen a módon, ezért az analógia már-már megkerülhetetlen.

Közismert a jogtörténetből, hogy a politikai véleménynyilvánítás egyik módja volt a történelemben, hogy a tiltakozók a regnáló politikai rendszerrel szembeni véleményüket valamilyen szimbólummal szembeni magatartásukkal nyilvánították ki. Az alkotmányjog a véleménynyilvánítás ezen formáját „jelképes beszédnek”, vagy „szimbólumbeszédnek” is nevezi. Ennek talán a legközismertebb formája a zászló égetés.

A közelmúltban erre vonatkozóan Magyarországon is volt precedens, de kétségtelen, hogy a legismertebb, és egyben a legnagyobb irodalommal rendelkező esetkör az amerikai joggyakorlat: Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága a zászló égetést a szabad véleménynyilvánítás kifejezésének minősítette azzal az indoklással, hogy a tüntető magatartása egy kommunikációs folyamat része, és ez nem tekinthető a társadalmi nyugalom megzavarásának (a magyar BTK-ra lefordítva: súlyosan közösségellenes magatartásnak), mivel nem fenyeget „béketöréssel”, és nem tekinthető „támadó” megnyilvánulásnak. Ilyen körülmények között – mondta ki az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága – a zászló, mint nemzeti szimbólum érdekének védelme nem igazolható büntetéssel, mivel „...a szólás szabadság mindenekelőtt azt jelenti, hogy a hatóság nincs felhatalmazva arra, hogy a kifejezés mondanivalója, eszmei témája, vagy tartalma alapján korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát.” Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság szerint „a kormányzatot nem jogosítja fel a tiltásra az a tény, hogy egy vélemény a társadalom sértőnek, vagy ellenszenvesnek tart”.

A Büntető Törvénykönyv 1993-as módosításakor a „Nemzeti jelkép megsértése” címet viselő szakasz beiktatásával a magyar jogrendszerbe is bekerült a nemzeti jelképek büntetőjogi védelme: „Aki nagy nyilvánosság előtt a Magyar Köztársaság himnuszát, zászlaját vagy címerét sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, vagy más ilyen cselekményt követ el, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

Jelen eseten azonban ez az analógia persze hibás, hiszen védencem nem egy nemzeti jelképet sértett meg, csupán egy, a kormányzatot szimbolizáló jelképes koporsót, ami nemzeti jelképnek a legkevésbé sem tekinthető. Ugyanakkor az esetben megnyilvánuló alkotmányos sérelemre tekintettel a szimbólumbeszéd precedensei látszottak a legnyilvánvalóbbnak.

Megjegyzem, hogy a cselekmény polgári jogi sérelmet sem okozott tekintve, hogy legjobb tudomásom szerint a koporsón csak a „kormányzat” megnevezés szerepelt, tehát személyiségi jogokban sem eshetett sérelem. Tekintettel arra, hogy az eljáró bíró a tárgyaláson megkérdezte, hogy „volt-e a koporsóban halott?” (!!!) sietve leszögezném, hogy kegyeleti jogok sem sérültek.

Legfeljebb a jó ízlés. Azt meg már mások korábban sokkal nagyobb nyilvánosság előtt megsértették.

Ha valami mégis megsérült, akkor az a jogállamiság volt. Illetve csak sérült volna, hiszen mindez csak egy fiktív jogeset. Ilyesmi nem történhetne meg 15 évvel a rendszerváltást követően egy jogállamban. Egyébként pedig folyamatban lévő ügyekről nem szabad nyilatkozni, véleménye viszont mindenkinek lehet. (Lehet?).

Nagy örömmel várnám a kollégák véleményét pro és kontra erről a hipotetikus jogesetről.

Dr. Szabó Iván

ügyvéd